

พัฒนาการของกฎหมายหมิ่นพระมหากษัตริย์ จากอาชญาหลวงสู่ประมวลกฎหมายอาญา

The Development of the Law on the Lèse-majesté of the King from the Phra Aiyakan Aya Luang to the Penal Code

ปริญญ์ เพ็ชรน้อย / Parinya Petnoi

นักศึกษาคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง

Student of Faculty of the Humanities and Social Sciences, Chom Bueng Rajabhat University

กวินทิพย์ บัวแย้ม / Kawinthip Buayam

นักศึกษาคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง

Student of Faculty of the Humanities and Social Sciences, Chom Bueng Rajabhat University

ชาวลิต สมพงษ์เจริญ / Chaowalit Sompongjaroen

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประจำสาขาวิชานิติศาสตร์

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง

Assistant Professor Responsible to Bachelor of Laws

Faculty of Humanities and Social Sciences, Chom Bueng Rajabhat University

รับบทความ ๕ เมษายน ๒๕๖๓ / แก้ไขบทความ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๖๓ / ตอรับ ๑๕ มิถุนายน ๒๕๖๓

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษากฎหมายหมิ่นพระมหากษัตริย์ตั้งแต่พระไอยการอาชญาหลวงสู่ประมวลกฎหมายอาญา ๒) เพื่อศึกษาพัฒนาการของกฎหมายหมิ่นพระมหากษัตริย์ตั้งแต่พระไอยการอาชญาหลวงสู่ประมวลกฎหมายอาญา และ ๓) เพื่อนำเสนอข้อเสนอแนะสำหรับการพัฒนากฎหมายหมิ่นพระมหากษัตริย์ในประมวลกฎหมายอาญา รูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้แนวคิดนิติศาสตร์เชิงสังคมวิทยาเป็นกรอบการวิจัย กลุ่มตัวอย่างคือ พระไอยการอาชญาหลวง พระราชกำหนดลักษณะหมิ่นประมาทด้วยการพาดพิงเขียน ถ้อยคำเท็จออกโฆษณาการ ร.ศ. ๑๑๘ กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. ๑๒๗ และประมวลกฎหมายอาญา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมี ๑ ชนิด คือ การวิจัยเชิงเอกสาร วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิเคราะห์เนื้อหาแล้วเขียนบรรยายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

๑. การเปลี่ยนแปลงของกฎหมายหมิ่นพระมหากษัตริย์เป็นการให้คุ้มครอง และให้ความสำคัญต่อสถาบันพระมหากษัตริย์อย่างมีพลวัตทางสังคม และปรับเปลี่ยนไปเพื่อให้สอดคล้องกับสมดุลของสภาพสังคมบ้านเมือง

๒. ผลที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงกฎหมายหมิ่นพระมหากษัตริย์และโทษที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ส่งผลต่อการเคารพสถาบันพระมหากษัตริย์ทั้งในแง่ทัศนคติ และความรู้สึกของคนไทย

๓. ข้อเสนอแนะองค์ความรู้ด้านนิติศาสตร์เชิงสังคมวิทยาในประเด็นของพัฒนาการของกฎหมายหมิ่นพระมหากษัตริย์ในประเทศไทย สมควรที่จะมีการทบทวนอัตราโทษให้เหมาะสมกับช่วงเวลาที่เปลี่ยนแปลงไป โดยศึกษาถึงเงื่อนไขทางสังคม การเมือง และเสรีภาพของประชาชนที่มีมากขึ้นตามลำดับ

ข้อค้นพบจากงานวิจัยนี้ เป็นข้อค้นพบตามแนวคิดนิติศาสตร์เชิงสังคมวิทยาในเรื่องลักษณะของกฎหมายที่ดีสามารถนำไปศึกษาการพิจารณาคดีอาชญาฐานกฎหมายหมิ่นพระมหากษัตริย์ หรือศึกษาผลกระทบของการดำเนินคดีหมิ่นพระมหากษัตริย์ที่มีต่อสังคมไทยได้ต่อไป

คำสำคัญ : การหมิ่นพระมหากษัตริย์ การเปลี่ยนแปลง นิติศาสตร์เชิงสังคมวิทยา โทษทางอาญา กฎหมายอาญา

Abstract

This article has the objectives 1) to study the law on lèse-majesté from the King of the Criminal Code to the Penal Code 2) to study the development of the lèse-majesté law from the King of the Criminal Code to the Penal Code and 3) to present suggestions for the development of the lèse-majesté law in the Penal Code. The research model is a qualitative research by using the concept of sociology of law as a research framework. Sample is Phra aiyakan aya luang, The Royal Decree on the nature of defamation by speaking false words, writing advertisements, Rattanakosin era 118, Criminal law Rattanakosin era 127 and the Criminal Code. There are 1 type of research instruments which are document research. Data were analyzed using content analysis and descriptive writing.

The result of the research shows that

1. The change of the lèse-majesté law is protection and gives importance to the monarchy with social dynamics and adjusted to be in line with the balance of the national society.
2. The consequences of changes to the lèse-majesté law and the penalty of social change, resulting in respect for the monarchy, both in terms of perspective and the feelings of Thai people.
3. Suggestions on knowledge of sociology of law on issues of development of lèse-majesté in Thailand, is appropriate to review the penalty rate to be suitable for the changing period by studying the social, political and freedom conditions of the people which are more respectively.

The findings from this research is a discovery based on the concept of sociology of law in the nature of good law. It can be used to study criminal trials based on the lèse-majesté law or continue to study the impact of the lèse-majesté lawsuit on Thai society.

Keywords: The lèse-majesté, change, sociological law, criminal punishment, criminal law

บทนำ

กฎหมายหมิ่นพระมหากษัตริย์เป็นกฎหมายที่มุ่งเน้นให้ความคุ้มครองต่อชื่อเสียงพระเกียรติยศของพระมหากษัตริย์ การปฏิรูปเปลี่ยนแปลงกฎหมายฐานหมิ่นพระมหากษัตริย์จนเป็นประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๑๒ ในปัจจุบัน ซึ่งมีที่มาพระโอรสธาดาหลวงซึ่งเป็นกฎหมายฉบับแรกๆที่มุ่งเน้นคุ้มครองการหมิ่นพระมหากษัตริย์และมีการบังคับใช้เรื่อยมาจนกระทั่งมีการประกาศใช้พระราชกำหนดลักษณะหมิ่นประมาทด้วยการพูดเขียนถ้อยคำเท็จออกโฆษณาการ ร.ศ. ๑๑๘ จนมีการประกาศใช้กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. ๑๒๗ จนมีการประกาศใช้กฎหมายหมิ่นพระมหากษัตริย์ในประมวลกฎหมายอาญา เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๙ ทำให้ฐานความผิดตามกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. ๑๒๗ ทั้งหมด ได้ถูกยกเลิกไป รวมถึงกฎหมายที่ขัดหรือแย้งกับประมวลกฎหมายอาญาดังกล่าว และความผิดฐานหมิ่นพระมหากษัตริย์นี้ได้มีการเปลี่ยนแปลงโทษอีกครั้ง เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๙ ภายหลังการรัฐประหารในประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๑๙ โดยกำหนดไว้ให้จำคุกไว้อย่างน้อย ๓ ปี แต่สูงสุดไม่เกิน ๑๕ ปี อันเป็นโทษที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน

จึงเป็นที่น่าสนใจว่าในการพัฒนากฎหมายอาญาและอัตราโทษทางตามแนวคิดวิชานิติศาสตร์เชิงสังคมวิทยาว่ากฎหมายหมิ่นพระมหากษัตริย์ที่เปลี่ยนแปลงไปข้างต้นมีบทบาทต่อสังคมไทยใน ๒ ประการอย่างไร คือ ๑) เมื่อเปลี่ยนแปลงกฎหมายแล้ว กฎหมายหมิ่นพระมหากษัตริย์ชักนำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคมไทยอย่างไร และ ๒) ผลที่เกิดขึ้นจากการต้องบัญญัติกฎหมายและโทษให้สอดคล้อง หรือมิให้ขัดขวางกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นแล้วในสังคมได้อย่างไร เพื่อแสดงให้เห็นว่าสังคมแต่ละสังคมมีความแตกต่าง และมีความเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอทั้งโดยปัจจัยภายในของสังคม และอิทธิพลจากปัจจัยภายนอกสังคมด้วย เพื่อเห็นถึงการพัฒนากฎหมายที่สอดคล้องกับสังคมหรือการพัฒนากฎหมายเพื่อชักนำการพัฒนาสังคมตามความจำเป็นแห่งสภาพของสังคมนั้น

ดังนั้น บทความวิจัยนี้การศึกษาของงานวิจัยพัฒนาการของกฎหมายหมิ่นพระมหากษัตริย์จากอาชญาหลวงสู่ประมวลกฎหมายอาญา เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของกฎหมายหมิ่นพระมหากษัตริย์ที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคมไทยอย่างไร เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงผลที่เกิดขึ้นจากการบัญญัติกฎหมายและโทษให้สอดคล้องหรือมิให้ขัดขวางกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นแล้วในสังคมได้อย่างไร และเพื่อมุ่งให้เกิดองค์ความรู้ด้านนิติศาสตร์เชิงสังคมวิทยาด้านประวัติศาสตร์กฎหมายไทยในประเด็นของพัฒนาการของกฎหมายหมิ่นพระมหากษัตริย์ในประเทศไทย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงของกฎหมายหมิ่นพระมหากษัตริย์ที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคมไทย
๒. เพื่อศึกษาผลที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงกฎหมายหมิ่นพระมหากษัตริย์และโทษที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม
๓. เพื่อนำเสนอข้อเสนอแนะองค์ความรู้ด้านนิติศาสตร์เชิงสังคมวิทยาในประเด็นของพัฒนาการของกฎหมายหมิ่นพระมหากษัตริย์ในประเทศไทย

ขอบเขตของการวิจัย

๑. ขอบเขตเนื้อหา

- ๑.๑ พระไอยการอาชญาหลวง ความผิดฐานหมิ่นพระมหากษัตริย์ มาตรา ๗
- ๑.๒ พระราชกำหนดลักษณะหมิ่นประมาทด้วยการพาดพิงเขียนถ้อยคำเท็จออกโฆษณาการ ร.ศ.๑๑๘ มาตรา ๔
- ๑.๓ กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.๑๒๗ มาตรา ๔๘
- ๑.๔ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๑๒

๒. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (documentary research) ซึ่งเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการศึกษา และค้นคว้าจากเอกสารทางวิชาการ ตำรา ตลอดจนผลงานวิจัยประเภทต่างๆ รวมทั้ง ข้อมูลจากการค้นคว้าทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์ หรือข้อมูลที่ได้มาจากเว็บไซต์ทางอินเทอร์เน็ต เพื่อนำมาใช้ในการกระบวนการสร้างพื้นฐานขององค์ความรู้อย่างบูรณาการในทางวิชาการ

๓. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร (documentary method) ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ (secondary data / secondary source) จากเอกสาร รายงาน ราชกิจจานุเบกษาฯ เพื่อนำเสนอผลในเชิงวิเคราะห์

๔. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเอกสารนั้น ใช้การตีความสร้างข้อสรุป แบบอุปนัย (induction) จากเอกสารต่างๆ ประกอบกับเอกสารอื่นๆ โดยอาจมีการแบ่งประเภทตามเนื้อหาของเอกสาร แล้วเปรียบเทียบเนื้อหาประเภทต่างๆ เข้าด้วยกัน โดยพยายามค้นหาและตีความหมายที่แฝงอยู่ในข้อความเหล่านั้น โดยอาศัยข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาได้ด้วยวิธีการอื่นหรือข้อมูลภูมิหลังสภาพแวดล้อมอื่นๆ มาประกอบการวิเคราะห์และตีความหมายข้อมูลแล้วจึงการวิเคราะห์เนื้อหาโดยมีการดำเนินการ (เอื้อมพร หลินเจริญ, ๒๕๕๕, หน้า ๒๖-๒๗) ดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ กำหนดเกณฑ์คัดเลือกเอกสาร

ขั้นตอนที่ ๒ วางเค้าโครงการวิเคราะห์เป็นการจัดระบบการจำแนกคำ หรือข้อความในเนื้อหาสาระ

ขั้นตอนที่ ๓ พิจารณาเงื่อนไขแวดล้อม (context) ของข้อมูลเอกสาร และ

ขั้นตอนที่ ๔ การวิเคราะห์ข้อมูล เป็นการนับความถี่ของคำ หรือข้อความที่จำแนกไว้ภายใต้ระบบการจำแนกที่กำหนดไว้ หลังจากนั้น ก็ทำการวิเคราะห์เชื่อมโยง สรุปบรรยายข้อมูลที่จำแนกได้ อ้างอิงไปสู่ข้อมูล ทั้งหมดในเอกสารนั้นๆ

ผลการวิจัย

๑. ศึกษาการเปลี่ยนแปลงของกฎหมายหมิ่นพระมหากษัตริย์ที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคมไทย ปัจจัยหลักที่สำคัญในการเปลี่ยนแปลงของกฎหมายหมิ่นพระมหากษัตริย์ในแต่ละยุคสมัยขึ้นอยู่กับสภาพของบริบททางสังคม การเมือง และเสรีภาพของประชาชนเป็นสำคัญ การวิพากษ์วิจารณ์พระมหากษัตริย์ไม่ว่าจะเป็นการวิพากษ์วิจารณ์ในทางดี หรือร้าย ย่อมหมายถึงการมีเจตนาที่จะมุ่งล้มล้างสถาบันพระมหากษัตริย์ด้วยทั้งสิ้น แม้จะเป็นการวิพากษ์วิจารณ์ทางการเมืองที่ปกครองโดยระบอบกษัตริย์ก็ตาม ดังที่ ธาณินทร์ กรัยวิเชียร, (๒๕๒๐) ได้กล่าวว่า การหมิ่นประมาทพระมหากษัตริย์ยังซ้อนทับเข้ากับการกระทำทางการเมือง ความหมายของการหมิ่นฯ จึงมีแนวโน้มจะถูกตีความอย่างกว้างขวางเท่ากับเป็นการมุ่งล้มล้างทำลายสถาบันพระมหากษัตริย์ไปด้วย

กฎหมายหมิ่นพระมหากษัตริย์นั้นแบ่งออกเป็น ๔ ระยะ คือ ช่วงที่ ๑ พระไอยการอาชญาหลวง ช่วงที่ ๒ พระราชกำหนดลักษณะหมิ่นประมาทด้วยการพาดพิงเขียนถ้อยคำเท็จออกโฆษณาการ ร.ศ.๑๑๘ ช่วงที่ ๓ กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.๑๒๗ และ ช่วงที่ ๔ ประมวลกฎหมายอาญา

โดยหลักการแล้ว ความผิดในกฎหมายฐานหมิ่นพระมหากษัตริย์นี้ให้ความสำคัญคุ้มครองต่อบุคคลที่มีความสำคัญของประเทศที่เป็นประมุขของรัฐ ดังเช่น พระไอยการอาชญาหลวง มาตรา ๗

“ผู้ใดท่อนองอาชญาอย่าบอกกล่าว เกรงจะหาบาปช้ำต่อพระเจ้าอยู่หัวประมาทหมิ่นพระราชบัญญัติ แลพระบันฑิตพระโองการ ท่านว่าผู้นั้นเลมิดพระราชอาญาพระเจ้าอยู่หัว ท่านให้ลงโทษ ๘ สถานๆ หนึ่งคือให้ฟันคอริบเรื่อน ให้ตัดปากตัดหูตัดมือตัดตีนเสีย ให้ทวนด้วยลวดหนึง ๒๕ ที ๕๐ ที ให้จำไว้ เดือนหนึ่ง แล้วเอาตัวลงหล้าช้าง ให้ไหม้จตุระคูน แล้วเอาตัวลงเปนไพร่ ให้ไหม้ทวิคูน ให้ไหม้ลาหนึ่ง ให้ภาคทัณฑ์ไว้” (ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๕๐, หน้า ๓๐๔)

กฎหมายมุ่งเน้นให้ความสำคัญคุ้มครองต่อชื่อเสียงเกียรติยศ และการกระทำของพระมหากษัตริย์ มิฉะนั้น ข้าราชการซึ่งถือกฎหมาย จะถูกลงโทษสถานหนัก

ความผิดฐานนี้ ผู้พิพากษาที่จะลงโทษอย่างไรขึ้นอยู่กับความร้ายแรงของการทำความผิด ตัวอย่างความผิดตามพระไอยการเช่น ผู้ใดแอบอ้างเบี่ยงสูงข่มเหงเอาทรัพย์สินราษฎร ให้รับราชบาตรแล้วเอาตัวลงหล้าช้าง (ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๕๐, หน้า ๒๐) การแอบอ้างเบี่ยงสูง จึงถือเป็นการหมิ่นพระมหากษัตริย์ด้วยเช่นกัน

เมื่อช่วงต้นรัตนโกสินทร์ตอนต้น มีการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และการปกครองบ้านเมือง งานด้านงานพิมพ์หนังสือได้เริ่มต้นขึ้นในสยามตั้งแต่ พ.ศ. ๒๓๘๒ ในยุคถัดมา คือ สมัยรัชกาลที่ ๕ ธุรกิจสิ่งพิมพ์มีมาก จึงทำให้เกิดความแพร่หลายของข่าวสาร และประชาชนซึ่งเป็นเจ้าของสิ่งพิมพ์ การเปลี่ยนแปลงนี้ทำให้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์พาดพิงการเมืองการปกครองในระบอบกษัตริย์ ทำให้เกิดความเสื่อมเสียต่อพระมหากษัตริย์ จึงมีการประกาศใช้พระราชกำหนดลักษณะหมิ่นประมาทด้วยการพาดพิงเขียนถ้อยคำเท็จออกโฆษณาการ ร.ศ.๑๑๘ เพื่อป้องปรามการทำความผิดดังกล่าว ในตามคำปรารภในกฎหมายฉบับนี้ระบุถึงสาเหตุถึงความจำเป็นในการออกกฎหมายฉบับนี้ว่า เนื่องจากบ้านเมืองได้พัฒนาการไป ราษฎรได้มีโอกาสแสดงความเห็นของตน ทั้งโดยเรียบเรียงเป็นหนังสือ เขียนไปลงในหนังสือพิมพ์ต่างๆซึ่งพบว่ามีทั้งคุณและโทษ ส่วนที่เป็นโทษนั้นคือมีการแสดง ความเห็นตนโดยน้ำใจอันทุจริต มิได้มีความเจตนาต่อประโยชน์อันดีแก่บ้านเมืองและประชาชนทั่วไป (นพพล อาชามาส, ๒๕๖๑, หน้า ๓๑)

นพพล อาขามาส, (๒๕๖๑, หน้า ๓๑) ยังกล่าวว่า คำปรารภยังระบุต่อไปว่าในสมัยรัชกาลที่ ๔ ได้มีการออกประกาศว่าด้วยการทิ้งหนังสือและหนังสือพิมพ์ แต่ความในประกาศนี้ยังไม่ได้มีการบัญญัติว่าการทิ้งหนังสือหรือส่งหนังสือไปลงในหนังสือพิมพ์โดยกล่าวนิทาว่าประจานกันด้วยความเท็จนั้นจะเป็นความผิดหรือไม่ และจะมีโทษอย่างไร จึงจำเป็นต้องมีการออกพระราชกำหนดฉบับนี้ขึ้นสำหรับวินิจฉัยข้อคดีวิวาทที่จะเกิดขึ้นต่อไป ในแง่การออกกฎหมายฉบับนี้จึงเกิดขึ้นภายใต้ความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย ที่ระบบ การพิมพ์เข้าสู่สังคมไทย และการแสดงความคิดเห็นของประชาชนทั่วไปมีการขยายตัวในสื่อสิ่งพิมพ์ ต่างๆ เพิ่มมากขึ้น ทำให้สิ่งพิมพ์ต่างๆ กลายเป็นสมรภูมิสำคัญในการเผยแพร่ความคิด และแสดงออกทางการเมืองไปด้วยจึงมีความจำเป็นต้องมี “กฎหมาย” เข้ามามากำกับดูแลเพื่อคุ้มครอง

“พระผู้เป็นเจ้าซึ่งดำรงสยามรัฐมณฑลฤๅสมเด็จพะอรรคมเหษีฤๅสมเด็จพะบรมโอรสาธิราช” (พระราชกำหนดลักษณะหมิ่นประมาทด้วยการพูดเขียนถ้อยคำเท็จออกโฆษณาการ ร.ศ.๑๑๘, หน้า ๑๑๘)

พระราชกำหนดนี้ออกมาเพื่อควบคุมการเจรจาที่ถือว่ามิบังควร การเขียนด้วยลายลักษณ์อักษร หรือการโฆษณาประกาศข้อวิพากษ์วิจารณ์แก่ประชาชน ควบคู่กับพระไอยการอาญาหลวงยังมีได้ถูกยกเลิก

ต่อมามีการปฏิรูปกฎหมายครั้งสำคัญในสมัยรัชกาลที่ ๕ คือ การประกาศใช้กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. ๑๒๗ อันเป็นการนำรูปแบบประมวลกฎหมายแบบภาคพื้นยุโรปมาใช้ในการปรับปรุงกฎหมายขึ้นเป็นครั้งแรกของสยาม ทำให้เป็นที่ยอมรับแก่นานอารยประเทศ และเป็นบรรทัดฐาน กฎหมายได้ออกมาควบคุมการกระทำที่ “...ทงองอาจ แสดงความอาฆาตมาดร้ายหรือหมิ่นประมาท...” ต่อพระมหากษัตริย์ (กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.๑๒๗, ๑๒๗) และกำหนดจำคุกไม่เกิน ๗ ปี และโทษปรับ ไม่เกิน ๕,๐๐๐ บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ อันเป็นการกำหนดโทษทางอาญาเอาไว้อย่างชัดเจนตามรูปแบบสากล เพื่อจำกัดดุลยพินิจของผู้พิพากษาซึ่งพิจารณาคดีให้ลงโทษแต่เพียงตามที่กฎหมายกำหนดเอาไว้เท่านั้น และมีการเพิ่มความคุ้มครองให้แก่ผู้สำเร็จราชการแทนเป็นครั้งแรก ซึ่งเป็นการคุ้มครองการกระทำของตัวแทนของพระมหากษัตริย์ การประกาศใช้กฎหมายนี้ทำให้พระไอยการอาญาหลวง และพระราชกำหนดลักษณะหมิ่นประมาท ถูกยกเลิก (กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.๑๒๗, หน้า ๑๒๗)

กฎหมายหมิ่นพระมหากษัตริย์ได้ถูกเปลี่ยนแปลงอีกครั้งจากเมื่อมีการประกาศใช้ประมวลกฎหมายอาญา เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๙ ซึ่งเป็นการปรับปรุงกฎหมายครั้งสำคัญ เพราะมีการแก้ไขฐานความผิดในกฎหมายหลายมาตรา และสถานแห่งโทษ กฎหมายหมิ่นพระมหากษัตริย์จึงถูกบัญญัติเพื่อควบคุมการกระทำความผิด “...หมิ่นประมาทดูหมิ่น หรือแสดงความอาฆาตมาดร้าย...ระวางโทษจำคุกไม่เกินเจ็ดปี” (ประมวลกฎหมายอาญา, ๒๕๔๙) ซึ่งได้ถูกนำมาแทนที่กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. ๑๒๗ มาตรา ๘๘ ที่ลงต่อผู้กระทำความผิดเหลือจำคุกเพียงอย่างเดียว โดยตัดโทษปรับออกไป ต่อมาได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมอีกครั้ง ใน พ.ศ. ๑๕๑๙ ซึ่งตัวบทนั้นยังคงลักษณะเดิมแต่เพิ่มเติมเพียงโทษให้สูงขึ้นเพียงเท่านั้น

จากการศึกษาวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงของกฎหมายหมิ่นพระมหากษัตริย์ที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคมไทย ในแง่ของการพัฒนากฎหมายพบว่าในสังคมโบราณ ในระยะแรกๆ จะกฎหมายหมิ่นพระมหากษัตริย์มุ่งควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์น้อยมาก แต่เมื่อสังคมพัฒนาไปซับซ้อนยิ่งขึ้นกฎหมายก็มีมากขึ้นเป็นเงาตามตัว

และขยายรายละเอียดของการกระทำความผิดให้มากขึ้นไปตามลำดับ (ชัยวัฒน์ วงศ์วัฒนศานต์, ๒๕๖๓) เป็นกฎหมายป้องกันการหมิ่นประมาทพระมหากษัตริย์มีพลวัต โดยมีความเปลี่ยนแปลงและการตีความความสัมพันธ์กับบริบททางการเมืองในแต่ละช่วง (ชลธร วงศ์รัศมี, ๒๕๖๐)

ตามแนวคิดการพัฒนากฎหมายทางนิติศาสตร์เชิงสังคมวิทยา พบว่า กฎหมายมีบทบาทต่อสังคม ๒ ประการ คือ ๑) ชักนำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคม และ ๒) เป็นผลที่ต้องบัญญัติขึ้นให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นแล้วในสังคม และปรับเปลี่ยนไปเพื่อให้เกิดสมดุลกับสภาพสังคมบ้านเมืองในขณะนั้น (ชัยวัฒน์ วงศ์วัฒนศานต์, ๒๕๖๓) ดังนั้น จึงเห็นได้ว่าการเปลี่ยนแปลงกฎหมายหมิ่นพระมหากษัตริย์เป็นการปรับเปลี่ยนไปตามสภาพสังคม การสื่อสารและประชาชนที่มีความรู้หนังสือ และความศรัทธาส่วนบุคคลอันมีต่อระบอบพระมหากษัตริย์ โดยพิจารณาเปรียบเทียบกับสังคมไทยที่ผ่านมาย่อมมีองค์ประกอบทางสังคมที่ไม่เหมือนกันทั้งในปัจจุบันภายในของสังคมและอิทธิพลจากปัจจัยภายนอกสังคมด้วย สภาพของการกระทำความผิดจึงไม่เหมือนกัน มี ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงกฎหมายหมิ่นพระมหากษัตริย์จึงถือว่าเป็นการพัฒนาที่สอดคล้องกับสังคมไทย เพื่อเป็นเครื่องชี้นำการพัฒนาสังคมไทยให้มีความเคารพต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ซึ่งอยู่ในฐานะอันควรเคารพยิ่ง

๒. ศึกษาผลที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงกฎหมายหมิ่นพระมหากษัตริย์และโทษที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม พบว่า

๒.๑ ผลของการเปลี่ยนแปลงในการให้ความคุ้มครองในตัวบุคคล จากการวิเคราะห์ในการเปลี่ยนแปลงเห็นได้ว่า พระไอยการอาญาหลวงมุ่งเน้นให้ความคุ้มครองเพียงพระมหากษัตริย์เท่านั้น และต่อมาพระราชกำหนดลักษณะหมิ่นประมาทฯ ได้มาเพิ่มความคุ้มครองแก่ พระมเหสี และพระบรมโอรสาธิราช ซึ่งเป็นบุคคลในครอบครัวของพระมหากษัตริย์ และต่อมาได้เพิ่มความคุ้มครองผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ในกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. ๑๒๗ และยังคงสืบเนื่องมาถึงประมวลกฎหมายอาญาในปัจจุบัน กฎหมายหมิ่นพระมหากษัตริย์ที่มีการเปลี่ยนแปลงการคุ้มครองตัวบุคคลนี้ตามแนวคิดกฎหมายที่ดี (Good Law) ซึ่งเป็นแนวคิดการพัฒนากฎหมายทางนิติศาสตร์เชิงสังคมวิทยา (ชัยวัฒน์ วงศ์วัฒนศานต์, ๒๕๖๓) ซึ่งกล่าวว่า ๑) “กฎหมายจะต้องสั้น” ไม่เขียนยืดยาวจนเกินความจำเป็นจนยุ่งยากและเสียเวลาในการอ่าน “เข้าใจง่าย” ทั้งภาษาที่ใช้และเค้าโครงของกฎหมายที่มีโครงสร้างเป็นลำดับที่ดี และ “ไม่เคลือบคลุม” บุคคลต่างคนในสังคมเดียวกันอ่านแล้วเข้าใจในความหมายตรงกัน และชัดเจนมากพอที่จะเห็นแนวทางที่กฎหมายจะใช้บังคับในอนาคตได้ ๒) ทั้งในแง่เนื้อหา และกลไกการใช้ สามารถแก้ไขปัญหาที่มุ่งประสงค์ได้ และวิธีการซึ่งใช้แก้ไขปัญหาดังกล่าวจะต้องเหมาะสมในแง่ภาระ และในแง่ทักษะ และความรู้สึกของสมาชิกในสังคม

จึงทำให้เห็นได้ว่าผลที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงกฎหมายหมิ่นพระมหากษัตริย์เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมโดยเพิ่มความคุ้มครองตัวบุคคลที่ใกล้ชิดกับพระมหากษัตริย์ อันได้แก่ พระมเหสี และพระบรมโอรสาธิราช เป็นการวางแนวทางการแก้ไขกฎหมายขึ้นมาใหม่ให้สั้น เข้าใจง่าย และไม่เคลือบคลุม ทำให้นโยบายของกฎหมาย และกลไกการใช้ สามารถแก้ไขปัญหาที่เหมาะสมกับสภาพสังคม และทำให้เกิดความรู้สึกที่จะปกป้องสถาบันกษัตริย์มิให้ถูกล่วงละเมิด

ดังนั้น การวิพากษ์วิจารณ์อันไม่สมควรต่อบุคคลที่ใกล้ชิดต่อพระมหากษัตริย์ แต่ย่อมมีผลกระทบต่อองค์พระมหากษัตริย์อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพราะแม้จะเป็นการแสดงออกด้วยวิพากษ์วิจารณ์ที่ชอบธรรม แต่คำพูด การแสดงออก หรือการกล่าวถึงความประพฤติที่สะท้อนออกไปถึงการปกครองดูแล และการอบรมบุคคลที่ใกล้ชิดพระมหากษัตริย์ ซึ่งเท่ากับว่าเป็นการวิพากษ์วิจารณ์องค์พระมหากษัตริย์โดยอ้อม ทำให้ได้รับความเสื่อมเสีย และถูกบั่นทอนพระเกียรติยศ ซึ่งจะทำให้ชื่อเสียงของพระมหากษัตริย์ถูกลดความน่าเชื่อถือลงอีกด้วย

ดังจะเห็นได้จาก เมื่อมีการประกาศใช้กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. ๑๒๗ มีการเพิ่มความคุ้มครองแก่ “ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์” ซึ่งเป็นผู้บริหารราชการแผ่นดินในพระปรมาภิไธยหรือพระนามาภิไธยพระมหากษัตริย์ เนื่องจากพระมหากษัตริย์ดำรงอยู่ในสถานะพิเศษ หรือทรงพระประชวรก็ดี ทรงไม่อาจบริหารพระราชกิจได้ก็ดี หรือไม่ทรงอยู่ในประเทศไทยก็ดี การคุ้มครองนี้เป็น “การกระทำ” ของตัวแทนในนามของพระมหากษัตริย์ซึ่งเป็นตัวการ ซึ่งหากตัวแทนทำการไม่ดี พระมหากษัตริย์ย่อมต้องรับผลกระทบอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ จึงเท่ากับการวิพากษ์วิจารณ์ การกระทำของผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์โดยตรงย่อมหมายถึงการวิพากษ์วิจารณ์พระมหากษัตริย์ไปด้วย แม้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยทุกฉบับ จะมีหลักการสำคัญ คือ พระมหากษัตริย์ไม่สามารถทำความผิดหรือ ย่อมพ้นต่อการฟ้องร้องดำเนินคดีใดๆ ก็ตาม แต่กิจการทุกอย่างที่ทำในนามของพระมหากษัตริย์ต้องทำการผ่านผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ แต่ก็มีได้หมายความว่าสามารถจะวิพากษ์วิจารณ์การกระทำของผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ได้อย่างมีเสรีภาพ ด้วยเหตุผลนี้ การคุ้มครองการกระทำผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์จึงเป็นเรื่องที่สำคัญ

๒.๒ ผลการเปลี่ยนแปลงในลักษณะการกระทำผิด จากการวิเคราะห์เห็นได้ว่า ในพระไอยการอาชญาหลวง เป็นการกระทำที่แสดงคำพูดที่หยาบเข้าโดยไม่เกรงกลัวต่อองค์พระมหากษัตริย์ ในพระราชกำหนดลักษณะหมิ่นประมาทฯ การเปลี่ยนแปลงการกระทำผิดจากคำพูดที่หยาบเข้าสู่การทำความผิดด้วยการเขียน หรือสื่อสิ่งพิมพ์เป็นลายลักษณ์อักษรที่เป็นเข้าลักษณะหมิ่นพระมหากษัตริย์ ต่อมาเมื่อมีการประกาศใช้กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. ๑๒๗ ได้มีการประกาศยกเลิกพระไอยการอาชญาหลวง และยกเลิกพระราชกำหนดฯ เพราะเป็นกฎหมายที่ขัดหรือแย้ง ได้มีการเปลี่ยนแปลงลักษณะการทำความผิดเป็นการแสดง “ความอาฆาพมาดร้าย” ด้วยกิริยาท่าทาง หรือหมิ่นประมาทด้วยคำพูด และเมื่อประกาศใช้ประมวลกฎหมายอาญา ลักษณะการกระทำผิดยังคงอยู่ในปัจจุบัน มีการแก้ไขเพิ่มเติมแต่เพียงโทษให้สูงขึ้น ใน พ.ศ. ๒๕๑๙

กฎหมายนี้ได้บังคับใช้มาเป็นเวลาหลายสิบปี ในขณะที่สังคมเปลี่ยนแปลงไปตลอดเวลา จึงมีการแสดงออกทางความคิดเห็นทั้งในสื่อสิ่งพิมพ์ และทางสังคมออนไลน์อันเป็นการหมิ่นพระมหากษัตริย์ที่มีเพิ่มขึ้นมาตลอด ศาลจะเป็นผู้พิจารณาถึงลักษณะการทำความผิดโดยจะพิเคราะห์เจตนาที่แท้จริงของผู้กระทำความผิด เช่น สารของการปราศรัยในที่สาธารณะ การส่งข้อความสั้นในโทรศัพท์มือถือ การโพสต์รูปภาพ การเผยแพร่เอกสารหรือวีดิทัศน์ การละเมิดพระบรมฉายาลักษณ์ ดังคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๖๓๗๘/๒๕๕๖ ยังได้วินิจฉัยถึงการดูหมิ่น “พระมหากษัตริย์” ว่าให้หมายความรวมถึง พระมหากษัตริย์ในอดีตด้วย โดยพิเคราะห์ถึงความเสียหายต่อพระเกียรติยศของพระมหากษัตริย์ ซึ่งเมื่อพิจารณาคำพิพากษาศาลฎีกานี้แล้ว ยังอาจหมายความรวมถึงโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สถาบันพระมหากษัตริย์ ราชวงศ์จักรี และพระมหากษัตริย์ไทยทุกพระองค์อีกด้วย เพื่อเป็นการป้องปรามการทำความผิดที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต ส่วนการลงโทษจะเป็นสถานใดเพียงขึ้นอยู่กับความร้ายแรงต่อพระเกียรติยศของพระมหากษัตริย์เป็นสำคัญ

๒.๓ ผลของการเปลี่ยนแปลงของโทษในกฎหมายหมิ่นพระมหากษัตริย์ เห็นได้ว่า เดิมในกฎหมายพระไอยการอาชญาหลวงได้กำหนดโทษไว้ ๘ สถาน ต่อได้เปลี่ยนแปลงของโทษในความผิดนี้ครั้งแรกในพระราชกำหนดลักษณะหมิ่นประมาทฯ มีการเปลี่ยนแปลงเป็นโทษจำคุกและโทษปรับที่เป็นสากล ต่อมาเมื่อการประกาศใช้กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. ๑๒๗ ได้มีการเพิ่มโทษให้สูงขึ้นเป็นจำคุกไม่เกินกว่า ๗ ปี และปรับ จนกระทั่งมาถึงยุคประมวลกฎหมายอาญาโทษได้เปลี่ยนแปลงไปเป็นการจำคุกเพียงสถานเดียวเท่านั้น คือ โทษจำคุกไม่เกิน ๗ ปี และใน พ.ศ. ๒๕๑๙ โดยคำสั่งของคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน ฉบับที่ ๔๑ ลงวันที่ ๒๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๙ มีการแก้ไขโทษให้สูงขึ้นโดยเพิ่มจากจำคุกเป็นจำคุกต่ำสุด ๓ ปี และสูงสุด ๑๕ ปี โดย โดยคำสั่งของคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดินได้ให้เหตุผลในแก้ไขเพิ่มเติมโทษ เอาไว้ว่า

“...ไม่เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน สมควรแก้ไขอัตราโทษเหล่านั้นให้สูงขึ้น”

อันเนื่องมาจากสถานการณ์ทางการเมืองในประเทศมีความไม่มั่นคง เป็นผลต่อเนื่องจากวิกฤติทางการเมืองในช่วงเดือนตุลาคม ปี พ.ศ. ๒๕๑๖ ส่งผลให้มีการวิพากษ์วิจารณ์สถาบันพระมหากษัตริย์ และรัฐบาลในขณะนั้นโดยใช้สื่อสิ่งพิมพ์ การโฆษณากระจายเสียงฯ จนสถานการณ์ทางการเมืองยากต่อการควบคุมจนกระทั่งมีการรัฐประหารในที่สุด คณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดินในขณะนั้น จึงทำการแก้ไขอัตราโทษในความผิดฐานนี้ ใน พ.ศ. ๒๕๑๙ เพื่อให้เกิดความเกรงกลัวและเป็นการปราบปรามผู้กระทำความผิดที่เป็นปฏิปักษ์ของสถาบันพระมหากษัตริย์และรัฐบาล

ผลจากการเปลี่ยนแปลงของโทษเหล่านี้ทำให้เห็นได้ว่า การเปลี่ยนแปลงโทษเกิดขึ้นจากสภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไปตามกาลและเวลา กลไกการบังคับโทษทางอาญาจึงต้องปรับเปลี่ยนให้มีความสอดคล้องกับการแก้ไขปัญหาการหมิ่นพระมหากษัตริย์ เพื่อแก้ไขที่เหมาะสมในแง่การระ และในแง่ทัศนคติ และความรู้สึกละมุนรับของสมาชิกในสังคมไทย

๓. นำเสนอข้อเสนอแนะองค์ความรู้ด้านนิติศาสตร์เชิงสังคมวิทยาในประเด็นของพัฒนาการของกฎหมายหมิ่นพระมหากษัตริย์ในประเทศไทย

ในแง่ขององค์ความรู้นั้น กฎหมายหมิ่นพระมหากษัตริย์ในพระไอยการอาชญาหลวงสะท้อนให้เห็นสภาพของสังคม สภาพของการกระทำความผิด และโทษที่มีลักษณะเฉพาะ กฎหมายหมิ่นพระมหากษัตริย์ในพระไอยการอาชญาหลวงได้ถูกบังคับใช้เรื่อยมา จนกระทั่งถึงสมัยรัชกาลที่ ๕ มีการกระทำความผิดฐานหมิ่นกษัตริย์มากยิ่งขึ้นเพราะความอ่อนแอทางสังคม ประกอบกับอิทธิพลของประเทศมหาอำนาจตะวันตกเริ่มเข้ามารุกรานประเทศในเอเชียอาคเนย์ ขณะนั้นสยามก็เริ่มจะมีปัญหาด้านกฎหมายและองค์การศาลที่ถูกมองว่า “ล่าช้า” “ป่าเถื่อน” “โหดร้าย” ซึ่งหากจะใช้กฎหมายแบบเดิมตามพระไอยการอาชญาหลวงอาจก่อให้เกิดความไม่ยุติธรรม และสะท้อนภาพลักษณ์ที่ไม่ดีแก่กฎหมายอาญาของสยาม จึงต้องมีการประกาศใช้พระราชกำหนดลักษณะหมิ่นประมาทฯ ซึ่งเป็นกฎหมายที่ถือว่าทันสมัยต่อสภาพสังคม เพราะมีการกำหนดเนื้อหาในฐานความผิดหมิ่นพระมหากษัตริย์ที่ชัดเจน และกำหนดโทษจำคุกและโทษปรับที่แจ่มชัด แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาการทางกฎหมายหมิ่นพระมหากษัตริย์ที่ต่อสังคมสยามในฐานะเครื่องมือคุ้มครองสถาบันพระมหากษัตริย์มิให้ถูกล่วงละเมิดอีกด้วย

ต่อมาเมื่อรัชกาลที่ ๕ ทรงจัดให้มีการปฏิรูประบบการปกครองและกฎหมายอาญาขึ้นตามรูปแบบประมวลกฎหมายแบบภาคพื้นยุโรปซึ่งเป็นสากล โดยชำระเนื้อความของกฎหมายอาญา และโทษให้มีความเป็นสากล ส่งผลให้เกิดการประกาศใช้ “กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. ๑๒๗” ซึ่งถือเป็นการพัฒนากฎหมายอย่างก้าวกระโดดทั้งในแง่เนื้อหาสาระ การจัดหมวดหมู่ของฐานความผิด และโทษตามแบบสากล ความผิดฐานหมิ่นพระมหากษัตริย์จึงได้ถูกบรรจุเอาไว้ในกฎหมายนี้ด้วย

ในมุมมองแนวคิดนิติศาสตร์เชิงสังคมวิทยา ถือว่าเป็นพัฒนาการที่มีความสอดคล้องกับการแก้ไขปัญหาการหมิ่นพระมหากษัตริย์ ส่วนการแก้ไขอัตราโทษที่เหมาะสมในแง่ภาระ และในแง่ทัศนะ และความรู้สึกลบรับของสมาชิกในสังคมไทย ทำให้คนในสังคมได้ตระหนักถึงมีอยู่ของกฎหมายหมิ่นพระมหากษัตริย์ ซึ่งเข้าลักษณะของการเป็นกฎหมายที่ดีในทางสาระบัญญัติ และช่วยให้ศาลสามารถตีความการกระทำความผิดได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น แตกต่างจากกฎหมายก่อนหน้านี้ที่จะมีการปฏิรูปกฎหมายอาญา

ต่อมาเมื่อการปรับปรุงประมวลกฎหมายอาญา ในระหว่างปี พ.ศ. ๒๔๘๑ ถึง พ.ศ. ๒๔๙๙ ซึ่งเกิดขึ้นจากจากประสบการณ์การบังคับใช้กฎหมาย ประกอบกับแนวคำพิพากษามีบังคับใช้ในช่วงเวลาดังกล่าวผ่านมา จึงให้การปรับปรุงกฎหมายหมิ่นพระมหากษัตริย์มีความชัดเจนในประมวลกฎหมายอาญาที่ถูกประกาศใช้ใน พ.ศ. ๒๔๙๙ แต่ภายหลังที่การบังคับใช้กฎหมายหมิ่นพระมหากษัตริย์มาราว ๑๙ ปี เสรีภาพของการปวงชนมีมากขึ้นทั้งเสรีภาพในการแสดงออก เสรีภาพในการวิพากษ์วิจารณ์ และเสรีภาพของสื่อมวลชน จึงทำให้เกิดวิพากษ์วิจารณ์การเมืองและระบอบการปกครองส่งผลกระทบต่อระบบการปกครองโดยกษัตริย์อย่างมีอาจหลีกเลี่ยงได้ ความวิตกทางการเมืองนำมาสู่การรัฐประหารในปี พ.ศ. ๒๕๑๙ จึงมีอันเป็นการแก้ไขอัตราโทษให้สูงขึ้นเป็นโทษจำคุกตั้งแต่สามปีถึงสิบห้าปีเพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับสถานการณ์ในขณะนั้น จึงทำให้โทษทางอาญาในความผิดฐานนี้สูงขึ้น และเป็นการป้องปรามการกระทำความผิดไปในตัว

ข้อที่น่าสังเกต แม้กฎหมายหมิ่นพระมหากษัตริย์จะเป็นกฎหมายและโทษที่มีความชัดเจน แต่การบังคับใช้กฎหมายหมิ่นพระมหากษัตริย์ผ่านมาแล้วกว่า ๔๐ ปี สมควรที่จะมีการทบทวนอัตราโทษให้เหมาะสมกับช่วงเวลาที่ย่เปลี่ยนแปลงไปทั้งทางสังคม การเมือง และเสรีภาพของประชาชน โดยศึกษาถึงเงื่อนไขทางสังคม การเมือง และเสรีภาพของประชาชนที่มีมากขึ้นตามลำดับ จึงเกิดข้อสงสัย เช่น ข้อสงสัยในการตีความกฎหมายหมิ่นพระมหากษัตริย์คุ้มครองพระบรมวงศานุวงศ์อื่นนอกจากพระมหากษัตริย์ พระราชินี รัชทายาทหรือไม่ ข้อสงสัยในการตีความกฎหมายหมิ่นพระมหากษัตริย์ว่ามีความครอบคลุมพระมหากษัตริย์ในอดีตหรือไม่ ข้อสงสัยเรื่องอัตราโทษในความผิดอัตราโทษที่ค่อนข้างสูงยังมีความจำเป็นต่อสถานการณ์บ้านเมืองที่เปลี่ยนแปลงไปหรือไม่ จึงสมควรที่จะต้องมีการศึกษาเพิ่มเติมในเรื่องนี้เพื่อให้มีการแก้ไขกฎหมายอย่างครอบคลุม

อภิปรายผลการวิจัย

๑. งานวิจัยนี้พบว่า ศึกษาการเปลี่ยนแปลงของกฎหมายหมิ่นพระมหากษัตริย์ที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคมไทย พบว่ามีการเปลี่ยนแปลงกฎหมายให้มุ่งคุ้มครองตัวบุคคลที่มีความชัดเจน และโทษที่ถือว่าเป็นโทษที่หนักเมื่อเทียบกับความผิดในกฎหมายอาญาในลักษณะเดียวกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเป็นการปรับกฎหมายในแต่ละช่วงเวลาให้มีความทันสมัยต่อสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป จึงมีการคุ้มครองบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องกับพระมหากษัตริย์โดย

เฉพาะเจาะจงเพื่อให้บริบททางกฎหมายมีความชัดเจน และปรับโทษให้ชัดเจนแน่นอน เป็นการเปลี่ยนแปลงกฎหมายให้สอดคล้องกับสภาพของสังคมไทย และการกระทำความผิดในแต่ละช่วงเวลาของสังคมเพื่อเป็นการปราบปรามผู้กระทำความผิด และเป็นการป้องปรามมิให้การกระทำความผิดที่จะเกิดขึ้นในอนาคตตรงกับแนวคิดนิติศาสตร์เชิงสังคมวิทยาของชัยวัฒน์ วงศ์วัฒนศานต์ ตรงสมมติฐานที่กำหนดไว้ว่า การเปลี่ยนแปลงกฎหมายฐานหมิ่นพระมหากษัตริย์เริ่มจากพระไอยการอาชญาหลวงจนกระทั่งสู่ประมวลกฎหมายอาญาซึ่งมีลักษณะการเปลี่ยนแปลงการกระทำความผิด มุ่งคุ้มครองตัวบุคคลที่กฎหมายกำหนด และโทษที่ออกไปในทิศทางเหมาะสมต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพสังคม การเมือง ความเป็นสากล และวัฒนธรรมของไทย ทั้งนี้อาจเป็นความต้องการเปลี่ยนแปลงกฎหมายให้สอดคล้องกับสถานการณ์บ้านเมืองที่เปลี่ยนแปลงไปอยู่ตลอดเวลาตบตบความวิชาการของบรรคักดิ์ อูวรรณโณ (๒๕๕๒, ๓๘-๔๖) เรื่องวัฒนธรรมไทยกับความผิดฐานหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ เอกลักษณ์ของประชาธิปไตยไทยในกระแสประชาธิปไตยโลก เช่นเดียวกับงานวิจัยของฐานาพงษ์ ทอนฮามแก้ว (๒๕๕๓) เรื่อง เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๑๒ ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงของกฎหมายหมิ่นพระมหากษัตริย์เป็นผลมาจากการมุ่งให้ความคุ้มครองพระมหากษัตริย์ และบุคคลที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะเจาะจง มากกว่าที่จะพิจารณาเรื่องสาระสำคัญของการกระทำความผิด อันมีลักษณะที่เป็นกฎหมายเฉพาะ ส่งผลให้สังคมเคารพสถาบันพระมหากษัตริย์ซึ่งตั้งอยู่ในฐานะอันล่งละเมิดมิได้ ในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข

๒. ส่วนผลที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงกฎหมายหมิ่นพระมหากษัตริย์และโทษที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม พบว่า เกิดผลต่อการเปลี่ยนแปลงในการให้ความคุ้มครองในตัวบุคคลที่นอกเหนือจากพระมหากษัตริย์ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนี้เป็นการมุ่งคุ้มครองตัวบุคคลมากกว่าที่จะพิจารณาการกระทำความผิด ทำให้สังคมเกิดความตระหนักถึงความสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์ และบุคคลที่เกี่ยวข้องมิให้ถูกวิพากษ์วิจารณ์อย่างไม่สมควร และเป็นการรับรู้ความมีอยู่ของสถาบันดังกล่าวของประชาชน ส่วนผลของการเปลี่ยนแปลงลักษณะการกระทำความผิดเป็นการแสดงให้เห็นถึงการลักษณะของการกระทำความผิดซึ่งเดิมในพระไอยการอาชญาหลวงแสดงให้เห็นแต่เพียงว่าการขัดพระบัญชา พระราชบัญญัติ หรือพระบรมราชโองการเป็นความผิดฐานหมิ่นพระมหากษัตริย์ซึ่งไม่มีความชัดเจนต่อมาได้มีการประกาศใช้พระราชกำหนดฯ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผู้ดูหมิ่นพระมหากษัตริย์เป็นลายลักษณ์อักษร โฆษณาการด้วยการเขียน และการพิมพ์เป็นความผิดตามกฎหมาย ส่งผลให้เกิดความระมัดระวังต่อการวิพากษ์วิจารณ์การเมืองมิให้พาดพิงถึงสถาบันพระมหากษัตริย์ ต่อมาเมื่อมีการประกาศใช้กฎหมายลักษณะอาญา และประมวลกฎหมายอาญาการเปลี่ยนแปลงลักษณะความผิดเป็นการหมิ่นประมาท ดูหมิ่นหรือการแสดงความอาฆาตมาดร้าย ซึ่งการทำให้เกิดผลทางสังคมไทยเกิดความระมัดระวังต่อการวิพากษ์วิจารณ์ เพราะเป็นการบัญญัติลักษณะความผิดที่สามารถตีความได้ครอบคลุมลักษณะของการกระทำความผิดทั้งทางวาจา กริยา ลายลักษณ์อักษร หรือโฆษณาการ ส่วนผลจากการเปลี่ยนแปลงของโทษเหล่านี้ทำให้เห็นได้ว่า เมื่อสภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไปตามกาลและเวลา โทษของกฎหมายหมิ่นพระมหากษัตริย์ในในแง่ของสาระของกฎหมายนั้น ทั้งในแง่เนื้อหา และกลไกการบังคับโทษทางอาญาที่มีความสอดคล้องกับการแก้ไขปัญหาการหมิ่นพระมหากษัตริย์ได้ในแง่ทัศนะ และความรู้สึกรับของสมาชิกในสังคมไทย ทำให้คนในสังคมได้ตระหนักถึงมีอยู่ของกฎหมายหมิ่นพระมหากษัตริย์ ซึ่งสอดคล้องตรงกับแนวคิดนิติศาสตร์เชิงสังคมวิทยาของชัยวัฒน์ วงศ์วัฒนศานต์ ตรงสมมติฐานที่กำหนดไว้ว่า การเปลี่ยนแปลงกฎหมายฐานหมิ่นพระมหากษัตริย์เริ่มจากพระไอยการอาชญาหลวงจนกระทั่งสู่ประมวลกฎหมายอาญาซึ่งมีลักษณะ

การเปลี่ยนแปลงการกระทำความผิด มุ่งคุ้มครองตัวบุคคลที่กฎหมายกำหนด และโทษที่ออกไปในทิศทางเหมาะสมต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพสังคม การเมือง ความเป็นสากล และวัฒนธรรมของไทย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะต้องการให้เกิดผลกระทบโดยตรงแก่สังคมไทยในให้เกิดความเปลี่ยนแปลงสถาบันพระมหากษัตริย์เป็นสถาบันทางการเมืองที่เป็นสถาบันหลักของสังคมที่มีอาจล่วงละเมิดไม่ว่าทางใด ส่งผลให้สังคมระมัดระวังและสงวนท่าทีต่อการวิพากษ์วิจารณ์ระบอบกษัตริย์ มิฉะนั้น ผู้ที่ละเมิดต่อกฎหมายได้รับผลร้ายจากการกระทำของตนโดยโทษที่รุนแรง ดังบทความวิชาการของบรรศักดิ์ อูวรรณโณ (๒๕๕๒, หน้า ๓๘-๔๖) เรื่องวัฒนธรรมไทยกับความผิดฐานหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ เอกลักษณ์ของประชาธิปไตยไทยในกระแสประชาธิปไตยโลก เช่นเดียวกับงานวิจัยของธนาพงษ์ ทอนฮามแก้ว (๒๕๕๓) เรื่อง เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๑๒ ดังนั้น เป็นบทบัญญัติที่มุ่งปกป้องและคุ้มครองพระมหากษัตริย์ ซึ่งเป็นศูนย์รวมจิตใจ และเป็นที่รัก เคารพสักการะ และเทิดทูนของประชาชนชาวไทยมาโดยตลอด การจะล่วงละเมิดหรือฟ้องร้องพระองค์ในทางใด ย่อมมีอาจกระทำไม่ได้ ซึ่งสิ่งดังกล่าวหาได้มีแต่ในตัวบทกฎหมายเท่านั้น หากยังหยั่งลึกลงในความรู้สึกนึกคิดภายในจิตใจของประชาชนชาวไทยมาโดยตลอด ดังนั้น ผลของการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวทำให้แสดงให้เห็นว่ากฎหมายมุ่งคุ้มครองพระมหากษัตริย์และบุคคลที่เกี่ยวข้อง และเป็นการป้องกันผลกระทบที่มีต่อความรู้สึกของคนในชาติและสังคมโดยรวม ซึ่งการกระทำความผิดเป็นขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน จึงมีความจำเป็นและเหมาะสมอย่างยิ่งสำหรับสังคมไทยที่จะต้องความผิดฐานหมิ่นพระมหากษัตริย์นี้ต่อไป เพื่อเป็นการจำกัดเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นอย่างไม่มีขอบเขตที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต

๓. สำหรับนำเสนอข้อเสนอแนะองค์ความรู้ด้านนิติศาสตร์เชิงสังคมวิทยาในประเด็นของพัฒนาการของกฎหมายหมิ่นพระมหากษัตริย์ในประเทศไทยนั้น พบว่า ในมุมมองแนวคิดนิติศาสตร์เชิงสังคมวิทยา ถือว่าเป็นความสอดคล้องกับการแก้ไขปัญหการหมิ่นพระมหากษัตริย์ได้ตามสิ่งที่กฎหมายหมิ่นพระมหากษัตริย์ประสงค์จะคุ้มครองโดยตรง ส่วนการแก้ไขอัตราโทษที่เหมาะสมในแง่การระ และในแง่ทัศนะ และความรู้สึกยอมรับของสมาชิกในสังคมไทย ทำให้คนในสังคมได้ตระหนักถึงมีอยู่ของกฎหมายหมิ่นพระมหากษัตริย์ ซึ่งเข้าลักษณะของการเป็นกฎหมายที่ดีในทางสาระบัญญัติที่ช่วยให้ศาลสามารถตีความการกระทำความผิดได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น แตกต่างจากกฎหมายก่อนหน้าที่จะมีการปฏิรูปกฎหมายอาญา กฎหมายหมิ่นพระมหากษัตริย์จึงสอดคล้องกับการแก้ไขปัญหามุ่งประสงค์ผลลัพธ์ และใช้แก้ไขปัญหการหมิ่นพระมหากษัตริย์ได้ ส่งผลต่อการเคารพสถาบันพระมหากษัตริย์ทั้งในแง่ทัศนะ และความรู้สึกของของคนไทยต่อไป ซึ่งตรงกับแนวคิดนิติศาสตร์เชิงสังคมวิทยาของชัยวัฒน์ วงศ์วัฒนศานต์ ตรงสมมติฐานที่กำหนดไว้ว่า การเปลี่ยนแปลงกฎหมายฐานหมิ่นพระมหากษัตริย์เริ่มจากพระโอัยการอาชญาหลวง จนกระทั่งสู่ประมวลกฎหมายอาญาซึ่งมีลักษณะการเปลี่ยนแปลงการกระทำความผิด มุ่งคุ้มครองตัวบุคคลที่กฎหมายกำหนด และโทษที่ออกไปในทิศทางเหมาะสมต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพสังคม การเมือง ความเป็นสากล และวัฒนธรรมของไทย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะความผิดฐานหมิ่นพระมหากษัตริย์สอดคล้องกับหลักกฎหมายระหว่างประเทศ หลักรัฐธรรมนูญนานาชาติอารยประเทศที่มีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สอดคล้องกับหลักอาชญาวิทยาว่าด้วยการกำหนดความผิดไม่ขัดหลักประชาธิปไตย และเป็นข้อจำกัดเสรีภาพในการแสดงออกที่มีเอกลักษณ์ของตนเองตามหลักจริยธรรม และวัฒนธรรมไทยที่คนไทยส่วนใหญ่ยึดถือ ไม่ขัดหลักสิทธิมนุษยชนตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติแต่อย่างใด ดังบทความวิชาการของบรรศักดิ์ อูวรรณโณ (๒๕๕๒, หน้า ๓๘-๔๖)

เรื่องวัฒนธรรมไทยกับความผิวดำหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ เอกลักษณ์ของประชาธิปไตยไทยในกระแสประชาธิปไตยโลก เช่นเดียวกับงานวิจัยของธนาพงษ์ ทอนฮามแก้ว (๒๕๕๓) เรื่อง เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๑๒ ดังนั้น แม้จะเป็นกฎหมายที่ดี แต่เมื่อมาบังคับใช้นานาน จึงสมควรที่จะมีการทบทวนอัตราโทษให้เหมาะสมกับช่วงเวลาในปัจจุบัน โดยศึกษาถึงเงื่อนไขทางสังคม การเมือง และเสรีภาพของประชาชนที่มีมากขึ้นตามลำดับ หรือปรับแก้ความชัดเจนของตัวบทกฎหมายที่อาจมีความคลุมเครือในตัวเนื้อหา เช่น ข้อสงสัยในการตีความกฎหมายหมิ่นพระมหากษัตริย์คุ้มครองพระบรมวงศานุวงศ์อื่นนอกจากพระมหากษัตริย์ พระราชินี รัชทายาทหรือไม่ ข้อสงสัยในการตีความกฎหมายหมิ่นพระมหากษัตริย์ว่ามีความครอบคลุมพระมหากษัตริย์ในอดีตหรือไม่ ข้อสงสัยเรื่องอัตราโทษในความผิดอัตราโทษที่ค่อนข้างสูงยังมีความจำเป็นต่อสถานการณ์บ้านเมืองที่เปลี่ยนแปลงไปหรือไม่

ข้อเสนอแนะ

งานวิจัยนี้ได้ข้อค้นพบด้านนิติศาสตร์เชิงสังคมวิทยาที่สำคัญ คือ การเปลี่ยนแปลงกฎหมายในเชิงแนวคิดกฎหมายที่ดี สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการศึกษาพัฒนาการทางกฎหมายอาญาอื่นๆ ของไทยในเชิงประวัติศาสตร์กฎหมายไทย โดยควรให้ความสำคัญกับเหตุในเปลี่ยนแปลงฐานความผิด เจตนารมณ์ และสภาพบังคับโทษ สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับการพิจารณาคดีอาญาฐานกฎหมายหมิ่นพระมหากษัตริย์ในช่วงที่เกิดการเปลี่ยนแปลงจากพระไอยการอาชญาหลวงสู่ประมวลกฎหมายอาญา หรือศึกษาผลกระทบของการดำเนินคดีหมิ่นพระมหากษัตริย์ที่มีต่อสังคมไทย เพื่อเสนอแนะองค์ความรู้ที่มีประโยชน์ต่อสังคมไทยต่อไป

บรรณานุกรม

- กฎหมายตราสามดวง เล่มที่ ๒. (๒๕๕๐). **ราชบัณฑิตยสถาน**. ค้นเมื่อ ๒๐ มีนาคม ๒๕๖๓, จาก www.finearts.go.th/chonburilibrary.html
- ชลธร วงศ์รัศมี. (๒๕๖๐). **กษัตริย์ศึกษา เส้นที่มองไม่เห็นของ ม. ๑๑๒**. ค้นเมื่อ ๒๐ มีนาคม ๒๕๖๓, จาก waymagazine.org/king_researcho2-1
- ชัยวัฒน์ วงศ์วัฒนศานต์. (๒๕๖๒). **การพัฒนากฎหมาย (Legal Development)**. ค้นเมื่อ ๒๐ มีนาคม ๒๕๖๓, จาก web.krisdika.go.th/data/activity/ac63.htm#_ftn1
- เชาวลิต สมพงษ์เจริญ. (๒๕๕๘). **ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย**. ราชบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง.
- ฐานาพงษ์ ทอนฮามแก้ว. (๒๕๕๓). **เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๑๒**. ค้นเมื่อ ๒๐ มีนาคม ๒๕๖๓, จาก cui.car.chula.ac.th/handle
- ประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. ๒๔๙๙. (๒๔๙๙). **สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา**. หน้า ๓๔
ค้นเมื่อ ๒๐ มีนาคม ๒๕๖๓, จาก https://library2.parliament.go.th/library/content_law/18.pdf
- พระราชกำหนดลักษณะหมิ่นประมาทด้วยการพูดเขียนถ้อยคำเท็จออกโฆษณาการ ร.ศ.๑๑๘. (๑๑๘, ๙ เมษายน). **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่ม ๑๖. หน้า ๒๕
- ธานินทร์ กรัยวิเชียร. (๒๕๒๐). **พระมหากษัตริย์ไทยในระบอบประชาธิปไตย**. ค้นเมื่อ ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๓, จาก freedom.ilaw.or.th
- ราชบัณฑิตยสถาน. (๒๕๕๐). **กฎหมายตราสามดวง ฉบับราชบัณฑิตยสถาน เล่ม ๒**. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- บวรศักดิ์ อุวรรณโณ. (๒๕๕๒). **วัฒนธรรมไทยกับความผิดฐานหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ เอกลักษณะของประชาธิปไตยไทยในกระแสประชาธิปไตยโลก**. *จุลนิติ*, ๖(๓), ๓๘-๔๖.
- กฎหมายลักษณะอาญา. (๑๒๗, ๑ มิถุนายน). **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่ม ๒๕ ตอนที่ ๙ ฉบับพิเศษ. หน้า ๒๐๖.
- นพพล อาชามาส. (๒๕๖๑). **เมื่อผู้ปกครองสถาปนาตนเป็นรัฐ: ข้อหา “ยุยงปลุกปั่น” กับ การบังคับใช้กฎหมายแบบอำนาจนิยมในประเทศไทย**. *วารสารนิติสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่*, ๑๑(๒), ๓๑.
- เอื้อมพร หลินเจริญ. (๒๕๕๕). **เทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ**. *วารสารการวัดผลการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, ๑๗(๑), ๒๖-๒๗.
- คำสั่งของคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน ฉบับที่ ๔๑. (๒๕๑๙, ๒๑ ตุลาคม). **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่ม ๑๓๔ ตอนที่ ๔๖ พ.
- พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. ๒๔๙๙. (๒๔๙๙, ๑๕ พฤศจิกายน). **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่ม ๗๓ ตอนพิเศษ. หน้า ๑.